

انجمن علمی فقه‌پژای تطبیقی ایران

فصلنامه حقوق برای بین الملل

Volume 3, Issue 1, 2025

New Challenges in Combating Terrorist Financing: Looking at the Cryptocurrency Phenomenon

Jalal Jafari¹, Mohammad Rezazadeh Sultanabad*², Mehdi Mehrabi Dareh Yadegari³

1. Assistant Professor, Department of Law, Malard Branch, Islamic Azad University, Malard, Iran.

2. PhD in Criminal Law and Criminology, Science and Research Branch, Islamic Azad University, Tehran, Iran.
(Corresponding Author)

3. M.A of Political Science, Karaj Branch, Islamic Azad University, Karaj, Iran.

ARTICLE INFORMATION

Type of Article:

Original Research

Pages: 73-86

Corresponding Author's Info

ORCID: 0000-0000-0000-0000

TELL: +98000000000

Email: dr.mohamadrezazadeh@gmail.com

Article history:

Received: 07 Sep 2024

Revised: 11 Nov 2024

Accepted: 17 Jan 2025

Published online: 21 Mar 2025

Keywords:

Terrorism, Cryptocurrency,

Financing, Money

Laundering, International

Cooperation.

ABSTRACT

Technological progress have affected the methods of financing terrorism and forced its transformation. Among these cases is the financing of terrorism through cryptocurrencies, which has become a new challenge in combating terrorist financing. Accordingly, while examining the concept and nature of terrorist financing, we will discuss how cryptocurrencies have affected the financing of terrorism. This research is applied in terms of purpose and in terms of collecting information through documentary methods and through the study of reliable laws and sources and the information obtained has been analyzed in a descriptive-analytical manner. Countering the financing of terrorism through cryptocurrencies can include supporting the domestic financial system of countries, enacting strict and precise domestic laws, focusing on the bottleneck of converting virtual currencies into each other and converting virtual currencies into real currencies, especially in the case of terrorist financing and finally, adopting uniform procedures at the international level and police cooperation and legal assistance. Current research on digital currencies in terrorist financing is in its early stages and, without considering the issue of digital currencies in terrorist financing, focuses on analyzing the financing tools, motivations and terrorist acts.

This is an open access article under the CC BY license.

© 2025 The Authors.

How to Cite This Article: Jafari, J; Rezazadeh Sultanabad, M & Mehrabi Dareh Yadegari, M (2025). "New Challenges in Combating Terrorist Financing: Looking at the Cryptocurrency Phenomenon". *Journal of International Criminal Law*, 3(1): 73-86.

انجمن علمی فقه‌های تطبیقی ایران

فصلنامه حقوق جزای بین الملل

www.iclj.ir

فصلنامه حقوق جزای بین الملل

دوره سوم، شماره اول، بهار ۱۴۰۴

چالش‌های نوین مقابله با تأمین مالی تروریسم: با نگاهی به پدیده رمزارزها

جلال جعفری^۱، محمد رضازاده سلطان‌آباد^{۲*}، مهدی مهربانی^۳ دره یادگاری^۳

۱. استادیار، گروه حقوق، واحد ملارد، دانشگاه آزاد اسلامی، ملارد، ایران.

۲. دکتری حقوق جزا و جرم‌شناسی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران. (نویسنده مسؤول)

۳. کارشناس ارشد علوم سیاسی، واحد کرج، دانشگاه آزاد اسلامی، کرج، ایران.

چکیده

پیشرفت فناوری بر شیوه‌های تأمین مالی تروریسم اثر گذاشته و موجب تحول آن گردیده است، از جمله این موارد تأمین مالی تروریسم از طریق رمزارزها می‌باشد که به چالشی نوین در مقابله با منابع مالی تروریسم بدل شده است. بر این اساس ضمن بررسی مفهوم و ماهیت تأمین مالی تروریسم، به این امر می‌پردازیم که رمزارزها چگونه بر تأمین مالی تروریسم تأثیر گذارده است؟ این پژوهش از نظر هدف کاربردی و به لحاظ گردآوری اطلاعات به روش اسنادی و از طریق مطالعه قوانین و منابع معتبر انجام شده و اطلاعات به‌دست‌آمده به صورت توصیفی - تحلیلی مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. مقابله با تأمین مالی تروریسم از طریق رمزارزها می‌تواند شامل حمایت از سامانه مالی داخلی کشورها، وضع قوانین دقیق و سخت‌گیرانه داخلی، تمرکز بر گلوگاه تبدیل ارزهای مجازی به یکدیگر و تبدیل ارزهای مجازی به ارزهای واقعی به‌ویژه در مورد تأمین مالی تروریسم و در نهایت، اتخاذ رویه‌های یکسان در سطح بین‌المللی و همکاری‌های پلیسی و معاضدت‌های قضایی باشد. تحقیقات فعلی در مورد ارزهای دیجیتال در تأمین مالی تروریسم در مراحل ابتدایی خود است و بدون در نظر گرفتن موضوع ارز دیجیتال در تأمین مالی تروریسم، بر تحلیل ابزارهای تأمین مالی، انگیزه و اقدامات تروریستی تمرکز دارد.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۷۳-۸۶

اطلاعات نویسنده مسؤول

کد آرکید: .....

تلفن: +۹۸۰.....

ایمیل: jabar.issayan@gmail.com

سابقه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۱۷

تاریخ ویرایش: ۱۴۰۳/۰۸/۲۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۰/۲۸

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۱/۰۱

واژگان کلیدی:

تروریسم، رمزارز، تأمین مالی، پولشویی،

معاضدت بین‌المللی.

خوانندگان این مجله، اجازه توزیع، ترکیب مجدد، تغییر جزئی و کار روی حاضر به صورت غیرتجاری را دارند.

© تمامی حقوق انتشار این مقاله، متعلق به نویسنده می‌باشد.

مقدمه

رمزارها به این دلیل که به‌عنوان ابزار خرید کالا، خدمات برخط، واحد سنجش و ابزار ذخیره ارزش نیز به‌کار می‌رود، دارای همه ویژگی‌های اقتصادی پول است، از این‌رو برخی معتقدند باید آن را همانند پول دانست. در مقابل، برخی دیگر بر کالابودن آن تأکید دارند. کمیسیون معاملات آتی کالای ایالات متحده^۲ نیز به‌علت تفسیر موسع خود از کالا نظر اخیر را پذیرفته است، اما اشکال شناسایی ارزهای مجازی به‌عنوان کالا آن است که دیگر نمی‌توان مقررات ضدپولشویی را علیه آن‌ها اعمال کرد^۳، لذا در این مقاله به بررسی این امر می‌پردازیم که رمزارها چه تحولاتی در تأمین منابع مالی تروریسم ایجاد نموده‌اند.

۱- تأمین مالی تروریسم

با آن‌که به‌نظر می‌رسد تأمین مالی تروریسم، مفهومی ساده دارد، اما پیچیدگی‌های آن باعث گردیده تا مقابله با آن با چالش‌های فراوان همراه باشد، لذا ضرورت دارد تا ماهیت و مفهوم آن به‌طور شفاف‌تری مورد مطالعه قرار گیرد.

۱-۱- ماهیت تأمین مالی تروریسم

اغلب چنین گفته‌اند که تعریف پذیرفته‌شده‌ای از تروریسم وجود ندارد، زیرا تروریسم واژه‌ای مبهم است که هر کشور براساس اهداف و مقاصد سیاسی خود آن را تعریف و تفسیر می‌نماید. این ابهام در واقع ارائه تعریف دقیق از تروریسم را با چالش مواجه ساخته است (سنبلی، ۱۳۸۰: ۱۱۲۵). به عقیده «فوکو» این قدرت حاکم است که گفتمان مسلط و دال و مدلول را تعیین می‌کند. به بیانی دیگر، گفتمان حاکم در عصر مدرن همیشه در چهارچوب قدرت‌های مسلط قابل تبیین و تفسیر بوده و تولید ادبیات مربوط به آن متأثر از حجم و عمق نظام‌های سلطه در روند زندگی اجتماعی است. از این‌رو، پدیده تروریسم به‌طور عمیق با روابط قدرت در ارتباط می‌باشد (سلیمانی، ۱۳۸۶: ۸۷). بر این اساس در تعریف تروریسم شاهد رویکردهای متفاوتی می‌باشیم. برخی برای تعریف این اصطلاح نگرش و

پس از ۱۱ سپتامبر، حوادث تروریستی جهانی در سال ۲۰۱۴ با ۱۶۹۰۸ حمله تروریستی به اوج خود رسید که از آن زمان به تدریج کاهش یافت. براساس پایگاه داده جهانی تروریسم^۱، در سراسر جهان نزدیک به ۸۵۰۰ حمله تروریستی در سال ۲۰۱۹ رخ داده است که منجر به کشته‌شدن بیش از ۲۰۳۰۰ نفر شده است. خاورمیانه، شمال آفریقا، جنوب صحرای آفریقا و جنوب آسیا هنوز مناطقی هستند که حملات تروریستی در آن‌ها زیاد است. در سال ۲۰۱۹، افغانستان، یمن، عراق، هند و نیجریه به تنهایی بیش از ۵۰ درصد از حملات تروریستی جهان را به‌خود اختصاص داده‌اند (Wang & Zhu, 2021: 2329). امروزه جامعه بین‌المللی به تجربه دریافته است که ریشه اصلی استمرار تروریسم در منابع مالی آن است، به‌گونه‌ای که تا زمانی که منابع مالی تروریسم خشکانده نشود، مسأله تروریسم به‌راحتی قابل سرکوب و مقابله نخواهد بود.

در سال‌های اخیر، مبارزه با جرایم سازمان‌یافته و تروریسم، هم در نهادهای بین‌المللی همچون کارگروه ویژه اقدام مالی و سازمان ملل و هم در داخل کشورها بسیار بحث‌برانگیز شده است. واقعیت آن است که ابزارها و شیوه‌های پولشویی، به عنوان اصلی‌ترین عامل تأمین مالی جرایم مذکور، با ظهور و بروز فناوری‌های نوین چنان تنوع یافته است که دیگر نمی‌توان مبارزه با آن را به قالب‌های سنتی گذشته محدود کرد. امروزه فناوری با سرعتی شگرف پیش می‌تازد و بر خوشایند و عدم خوشایند بشر نیز تأمل نمی‌کند. تروریست‌ها و تبهکاران چه به صورت فردی و چه در قالب گروه‌های سازمان‌یافته نیز ضرورت هم‌گام‌شدن با این پیشرفت را دریافته‌اند و از این فناوری‌های نوین برای توسعه روش‌های مجرمانه خویش بسیار سود می‌جویند (کخدایی و نوروزپور، ۱۳۹۹: ۸)، از جمله این روش‌های نوین استفاده از رمزارها در تأمین منابع مالی گروه‌های تروریستی می‌باشد.

erprotection/documents/file/customeradvisory_urvct121517.pdf (visited: 10/10/2018).

1- Global Terrorism Database

2- Commodity Futures Trading Commission

3- Customer Advisory: Understand the Risks of Virtual Currency Trading, p.1, retrieved from: <https://www.cftc.gov/sites/default/files/idc/groups/public/@custom>

با تروریسم انجام گرفته است (شمس ناتری و اسلامی، ۱۳۹۴: ۲۶۵).

اولین تلاش‌های بین‌المللی در مبارزه با تروریسم به دوران جامعه ملل بازمی‌گردد. نیاز تروریست‌ها به منابع مالی موجب شد تا با توجه به هم‌پوشانی منافع آن‌ها با برخی دولت‌ها، حامیان مالی را از میان دولت‌ها به‌دست آوردند. دولت‌های حامی تروریسم با صرف چنین هزینه‌هایی منافع خود را از شیوه‌های نامشروع دنبال می‌کردند (Adams, 1387: 27).

اما تعریف تأمین مالی تروریسم را می‌توان در کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم دنبال نمود که در آن به ارائه تعریفی برای شناسایی این عمل می‌پردازد. در ماده ۱ کنوانسیون مقابله با تأمین مالی تروریسم به تعریف وجوه، هر نوع دارایی اعم از دارایی‌های مشهود یا غیرمشهود، منقول یا غیرمنقول را در زمره آن قلمداد کرده و همچنین شکل الکترونیکی و دیجیتالی آن را نیز در این دسته برمی‌شمرد. همچنین تسهیلات کشوری یا دولتی و منافع حاصله از آن را نیز به این گروه می‌افزاید. کنوانسیون در ماده ۲ هر فردی را که به هر وسیله، مستقیم یا غیرمستقیم، غیرقانونی و عمدتاً آن پول‌ها را تهیه و یا جمع‌آوری کند، به قصد آن که تماماً یا بخشی از آن در راستای اعمال مندرج در ماده به کار گیرد، مورد مقابله این کنوانسیون می‌باشد که در مباحث آتی با جزئیات بیشتر بررسی خواهد شد.

گروه ولفسبرگ در تعریف جرم تأمین مالی تروریسم، این گونه بیان می‌کند: «تأمین مالی تروریسم به معنی فراهم کردن یا جمع آوری وجوه به هر وسیله‌ای به صورت مستقیم یا غیرمستقیم، با قصد استفاده آن‌ها به صورت کامل یا نسبی در انجام اقدامات تروریستی یا آگاهی از استفاده آن‌ها در انجام این اقدامات است.» به عبارتی، در ساده‌ترین صورت، در اختیار قراردادن وجوه یا ایجاد تسهیلات برای متصرف شدن آن‌ها توسط تروریست‌ها است. تأمین مالی تروریسم جرم بزرگی است که می‌تواند اقتصاد مملکت را تحت تأثیر خود قرار دهد و دارای آثار و تبعات فراوانی در سطح جامعه باشد. آثاری چون تضعیف بخش خصوصی، کاهش اعتماد به بازارهای مالی، کاهش درآمد دولت و تقویت منابع و شبکه مالی مجرمان. از این میان می‌توان یکی

رویکردی مادی در نظر گرفته‌اند و از این منظر، مبنای تعریف خود را بر رفتار و اعمال مجرمانه بنا نهادند. براساس این تعاریف، تروریسم به معنی عمل یا مجموعه اعمال مشخصی است که برای رسیدن به هدفی معین صورت می‌گیرد (Morris, 1987: 27). درخصوص رویکرد کیفی در تعریف تروریسم بروس پالم معتقد است در صورتی که بتوان مصادیق جرایم تروریستی را به‌طور دقیق مشخص نمود و بدون تفاوت قائل شدن میان مرتکبین این‌گونه جرایم (افراد عادی، اعضای گروهک‌های سیاسی، دولتمردان) به تعریف دقیق آن‌ها پرداخت، پدیده تروریسم قابل تعریف خواهد بود (محمدی، ۱۳۹۰: ۹). در سال ۱۹۷۲ مجمع عمومی سازمان ملل متحد کمیته‌ای ویژه را با دستور کار تعریف تروریسم تأسیس نمود که پس از هفت سال تلاش گزارش خود را در سال ۱۹۷۹ بدون ارائه تعریفی از تروریسم تقدیم مجمع عمومی کرد که در آن علت عدم تعریف تروریسم را وجود اختلاف نظر میان کشورهای در حال توسعه و توسعه‌یافته درخصوص چستی فعالیت نهضت‌های رهایی بخش اعلام نموده بود (عبداللهی، ۱۳۸۸: ۵۹). در مقایسه این تعریف با تعریف موجود در کنوانسیون عقیم سال ۱۹۳۷ سه نکته درخور توجه است: اول این که در این تعریف، تأکید کمیته فرعی مجمع عمومی نه بر تروریسم فردی، بلکه تروریسم دولتی است؛ دوم این که استثنائاتی مانند اعمال خشونت بار ارتكابی در خلال اعمال حق تعیین سرنوشت پذیرفته شده؛ سوم این که با بی‌توجهی به ماهیت سیاسی جرم تروریستی، تحصیل منفعت که از شاخص‌های بارز جنایات عمومی است به تعریف تروریسم تزریق شده است (عبداللهی، ۱۳۸۸: ۶۰).

۱-۲- مفهوم تأمین مالی تروریسم

نگرانی عمیق بین‌المللی از تأمین مالی تروریسم و بستگی شمار و شدت اعمال تروریسم بین‌المللی به کمک‌های مالی دولت‌ها را در مقابله با این امر تشویق نمود. هر جا بحث تروریسم مطرح بوده، بحث حمایت مالی از آن نیز وجود داشته است. از این رو حمایت مالی از تروریسم تاریخچه‌ای جدا از تروریسم ندارد، یعنی تلاش‌های جامعه بین‌المللی برای مقابله با تأمین مالی تروریسم، بخشی از تلاش‌های کلی تری بوده‌اند که برای مقابله

از آثار مخرب آن را بر بانک‌ها و مؤسسات مالی دانست (رئیس‌پور و همکاران، ۱۳۹۶: ۳۹).

اگرچه دو مقوله پولشویی و تأمین مالی تروریسم همواره در کنار هم مطرح شده‌اند، اما بحث مبارزه با پولشویی دامنه کلی‌تر و وسیع‌تری دارد و بعد از حادثه ۱۱ سپتامبر موضوع تأمین مالی تروریسم در کنار موضوع پولشویی بیشتر مورد توجه قرار گرفت. این دو مقوله که از دیدگاه بین‌المللی جرم به حساب می‌آیند، شباهت‌ها و تفاوت‌هایی با هم دارند و در تعاریف به‌عنوان دو جرم دوقلو مطرح شده‌اند. برای تعریف این دو جرم نیازمند این هستیم که جرم دیگری را تعریف کنیم. به‌عنوان مثال برای تعریف تأمین مالی تروریسم، باید جرم ترور را تعریف کنیم یا برای پولشویی باید جرمی که منجر به کسب درآمدهای نامشروع می‌شود را در نظر بگیریم که این درآمد نیاز به پولشویی دارد. بنابراین این دو، جرم ثانویه بوده و نیازمند یک جرم اولیه هستند، اما یکی از تفاوت‌هایی که پولشویی با تأمین مالی تروریسم دارد، در این است که در پولشویی جرم ثانویه، پیشین است، اما در تأمین مالی تروریسم جرم ثانویه، پسین است. در پولشویی لازم است که جرم اولیه‌ی ابتدا رخ دهد. در این خصوص می‌توان به تلاش‌های کارگروه ویژه اقدام مالی بین‌المللی (FATF) اشاره نمود که مجموعه‌ای شامل حدود ۲۰ جرم را به‌عنوان منشأ پولشویی تعیین کرده است که باید در تمام کشورها به‌طور یکسان به‌عنوان جرم پایه پولشویی جرم‌انگاری شود و البته در مباحث آتی بیشتر به آن‌ها خواهیم پرداخت.

۲- شیوه‌های تأمین مالی تروریسم

تأمین مالی تروریسم می‌تواند به روش‌های گوناگونی صورت گیرد و به‌عبارت دیگر تأمین مالی تروریسم دارای مصادیق مختلفی می‌باشد که در ادامه و به‌منظور تبیین بهتر موضوع به‌طور مختصر به این موارد اشاره می‌نماییم.

۱-۲- تأمین مالی تروریسم از طریق نظام بانکی

یکی از مفاهیمی که طی دهه‌های اخیر در کانون توجه مجامع بین‌المللی و کشورهای مختلف قرار گرفته و به ادبیات مالی جهان نیز راه یافته است، مقوله پولشویی و تأمین مالی تروریسم در کنار تروریسم است. پدیده پولشویی آثار زیان‌بار اقتصادی،

اجتماعی و سیاسی قابل توجهی برای جوامع به‌همراه دارد. برخی از این آثار عبارت‌اند از: آلوده‌شدن و بی‌ثباتی بازارهای مالی، بی‌اعتمادی مردم نسبت به نظام مالی، تغییرات جبری و ناخواسته در تقاضای پول، تغییر شدید در نرخ بهره و در نتیجه خروج پیش‌بینی‌نشده سرمایه از کشور، تضعیف بخش خصوصی قانونی، شکست برنامه‌های خصوصی‌سازی، کاهش کنترل دولت بر سیاست‌های اقتصادی، کاهش درآمد دولت‌ها، فاسدکردن ساختار حکومت، آسیب شدید به اعتبار دولت‌ها و نهادهای اقتصادی کشور. پولشویی یک فعالیت غیرقانونی است که در طی انجام آن، عواید و درآمدهای ناشی از اعمال خلاف قانون، مشروعیت می‌یابد. به‌عبارتی، پول‌های کثیف به پول‌های تمیز تبدیل شده و در بدنه اقتصاد جایگزین می‌شود. این عمل یک روش معمول و منطقی برای به‌دست‌آوردن سود از فعالیت‌های غیرقانونی برای مجرمان است (تاجیک و همکاران، ۱۳۹۶: ۳).

در ادبیات حقوقی معمولاً تأمین مالی تروریسم در کنار جرم پولشویی قرار می‌گیرد و اغلب کتب و رساله‌هایی که از تأمین مالی تروریسم بحث می‌کنند، پولشویی را نیز مورد بررسی قرار می‌دهند. همچنین برخی اسناد بین‌المللی راجع به پولشویی کارکردی دوگانه دارند و به‌عنوان استانداردهای راجع به تأمین مالی تروریسم نیز استفاده می‌شوند. به‌عنوان مثال، توصیه‌های چهل‌گانه گروه اقدام مالی درخصوص مبارزه با پولشویی به‌عنوان استانداردهای مبارزه با تأمین مالی تروریسم نیز مورد استفاده قرار می‌گیرند. علت وجود چنین ارتباط نزدیکی میان پولشویی و تأمین مالی تروریسم آن است که پولشویی و تأمین مالی تروریسم از روش‌ها و مراحل یکسان و مشابهی برخوردار می‌باشند، لذا مبارزه با آن‌ها نیز روش‌های یکسانی خواهد داشت (شامبیاتی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۶۲).

امروزه عمده‌ترین ابزار پولشویان و تروریست‌ها، بهره‌گیری از نظام بانکی است. اقبال دائم آن‌ها از نظام بانکی را باید معلول عوامل سه‌گانه زیر تلقی کرد: نخست، نظام بانکی همواره سرویس‌ها و خدماتی ارائه می‌دهد که استفاده از آن‌ها برای پولشویان و تروریست‌ها بسیار مفید و مهم است، مثل انتقال پول، خرید و فروش اوراق بهادار، گشایش اعتبار اسنادی و

تطهیرکنندگان پول به‌منظور گریز از این مقررات به‌جای استفاده از شعبات موجود در این کشورها از بانک‌های کارگزار آن‌ها بهره‌برداری می‌کنند (عباسی، ۱۳۹۳: ۷۴).

لازم به‌ذکر است، موارد احتیاطی که باید در ایجاد رابطه کارگزاری مورد توجه قرار گیرد، این است که این بانک‌ها نباید با بانک‌های کاغذی رابطه کارگزاری برقرار کنند و بانک‌هایی که در رعایت قوانین علیه پولشویی و تأمین مالی تروریسم عملکرد ضعیفی دارند را از قبل شناسایی کنند و از گشایش حساب برای طرف‌های کارگزاری که به بانک‌های کاغذی خارجی اجازه استفاده از حساب خود را می‌دهند، خودداری کنند و درنهایت با اجرای برنامه‌های آموزشی برای کسانی که به امور کارگزاری اشتغال دارند، امکان شناسایی فعالیت‌های مشکوک را به آن‌ها بدهند.

به‌منظور عدم شناسایی، اغلب تبهکاران حرفه‌ای با جعل اوراق هویت مبادرت به افتتاح حساب‌های متعدد در بانک‌ها کرده و پس از واریز وجوه حاصله از فعالیت‌های مجرمانه، در فرصت مناسب مبادرت به نقل و انتقال وجوه مذکور می‌کنند. این امر بیشتر در کشورهایی رواج دارد که افتتاح حساب با هویت غیرواقعی جرم‌انگاری نشده و برخی از بانک‌ها یا مؤسسات مالی و اعتباری جهت جلب سرمایه بیشتر، خود را ملزم به احراز هویت واقعی مشتریان نمی‌دانند (شامبیاتی، ۱۳۹۶: ۳۵۵).

به‌طور کلی از نظر نگارنده، بخش بانکی همچنان مطمئن‌ترین و مؤثرترین راه جابه‌جایی بین‌المللی وجوه است که نسبت به تأمین مالی تروریسم آسیب‌پذیر است. سرعت و سهولت جابه‌جایی وجوه در سیستم مالی بین‌المللی به تروریست‌ها اجازه می‌دهد به‌صورت مؤثر وجوه را جابه‌جا کرده و در حوزه‌های قضایی آشکار نشوند. با این حال، وقتی وجوه در سیستم مالی جابه‌جا می‌شود، رد قابل بررسی به‌جای می‌گذارد که در بسیاری از موارد می‌تواند فعالیت غیرقانونی را آشکار کرده، افراد مسؤول را شناسایی و فرایندهای جنایی را مکان‌یابی کند تا بازایی شوند.

بانک‌ها و سازمان‌های مالی برای شناسایی و پذیرش مشتریان خود، باید دارای سازوکارهای لازم بوده و مشتریان پرریسک را

صدور ضمانت نامه؛ دوم، از آنجایی که بانک‌های بزرگ، مؤسسات معتبر و مشهوری هستند که خدمات پیشرفته به مشتریان خود ارائه می‌کنند، از این‌رو تطهیرکنندگان پول همواره درصددند با این نهادهای مالی معتبر ارتباط داشته باشند تا مقداری از شهرت و اعتبار نیک بانک را بر روی عملیات خود منعکس کنند؛ سوم، دنیای بانکداری بین‌المللی، فضای مساعدی را برای فریب تأثیرگذاری بر روی قربانیان بالقوه فراهم می‌کند (تذهیبی، ۱۳۹۱: ۴۳).

همچنین بانکداری الکترونیکی نیز از چالش‌های امروز تأمین مالی تروریسم است. بانکداری الکترونیک به‌عنوان یک فناوری نوین در عرصه بانکداری، زمینه مناسب و بستر مساعدی را برای عملیات پولشویی فراهم کرده است. یکی از روش‌های جدید پولشویی، استفاده از «سیستم پرداخت شبکه‌ای» یا به بیان دیگر «سیستم‌های پرداخت مجازی» است. در این سیستم‌ها، پرداخت از طریق شبکه اینترنت، شبکه‌های محلی ماهواره‌ای یا از طریق موبایل صورت می‌گیرد. پولشویان به دلیل شرایط خاص حاکم بر این شبکه‌ها مانند نقل و انتقال بدون واسطه پول و بی‌نام‌بودن نقل و انتقالات وجوه و گسترش چنین شبکه‌هایی در سطح دنیا، مراحل گوناگون پولشویی را از این طریق انجام می‌دهند. از طریق این سیستم، بزرگ‌ترین مشکل پولشویان که همانا نقل و انتقال فیزیکی مقادیر زیاد پول است، مرتفع شده است (علیزاده، ۱۳۸۲: ۳۲).

ازجمله روش‌های دیگر معاملات ارزی است. از درآمدهای مجرمانه برای تبدیل و خرید ارز که به حساب بانک‌های خارجی در سراسر جهان قابل انتقال باشد، بهره‌برداری می‌شود. این شیوه عموماً در کشورهایی قابل استفاده است که مبادلات ارزی تحت کنترل و نظارت دولت نیست، اما در کشورهایی که نظارت شدید دولت در امر خروج ارز وجود دارد، استفاده از چنین روشی با سهولت امکان‌پذیر نیست.

همچنین استفاده از بانک کارگزار که بانک کارگزار به بانکی گفته می‌شود که بدون این‌که شعبه بانک اصلی باشد، برای آن بانک خدمات بانکی ارائه می‌کند. امروزه بخشی از عملیات پولشویی با استفاده از بانک‌های کارگزار انجام می‌شود. کشورهای که قوانین ضدپولشویی قوی و جامعی دارند،

سازمان‌های غیردولتی، مانند خیریه‌ها؛ ۲- شرکت‌های برون مرزی؛ ۳- شرکت‌های سهامی که سهام آن‌ها بی‌نام است؛ ۴- فعالان اقتصادی رستوران‌ها، فروشگاه‌های خرده‌فروش و پارکینگ‌های خودرو و ...

۲-۲- تأمین مالی تروریسم از طریق رمزارزها

در این بخش بدو به بررسی مفهوم و ماهیت رمزارزها و سپس به مطالعه نقش آن‌ها در تأمین مالی تروریسم می‌پردازیم.

۲-۲-۱- ماهیت رمزارزها

درواقع هیچ تعریف جهان‌شمولی از ارز مجازی وجود ندارد و اصولاً بسیاری از کشورها بر سر استفاده از عنوان ارز نیز اختلاف دارند و برخی از آن‌ها در عوض از عبارت دارایی‌های رمزی استفاده می‌کنند. در گام نخست می‌توان ارزهای مجازی را سامانه ارزی که از رمزنگاری برای انتقال امن و مبادله رمزهای دیجیتالی در یک بستر توزیع شده و غیرمتمرکز فعالیت می‌کند، تعریف کرد، اما به نظر می‌رسد برای نزدیک شدن به رویکردی که مبنای قواعد ضدپولشویی در این حوزه است، ضرورت دارد تعاریفی رسمی‌تر را برگزید. شبکه اقدام علیه جرایم مالی ایالات متحده این ارزها را با مؤلفه‌های کارکردی (و نه ماهیت) آن‌ها تعریف کرده است: «ارز مجازی در برخی شرایط همانند ارز واقعی عمل می‌کند، اما فاقد تمام ویژگی‌های ارز واقعی است، به‌ویژه آن‌که ارز مجازی فاقد صلاحیت قانونی در نظام‌های حقوقی است.»

اما اتحادیه اروپا در تعریف خود، تعریف کارگروه را ملاک قرار داده است که بیان می‌دارد: «ارز مجازی جلوه دیجیتالی یک ارزش مرکزی یا مقام صلاحیت‌دار صادر و تضمین نشده، الزاماً به ارز قانونی شناخته شده وابسته نبوده و واجد وضعیت حقوقی ارز یا پول نیست، اما به‌عنوان واسطه مبادله که قابلیت انتقال، ذخیره و تجارت در فضای الکترونیکی را دارد، توسط اشخاص حقیقی و حقوقی پذیرفته شده است.»

در دسته‌بندی کلی می‌توان ارزهای مجازی را به دو دسته کلی تقسیم کرد: ۱- ارزهای مجازی متمرکز: این ارزها برخلاف ارزرها دارای مدیریتی متمرکز برای ایجاد ارزها (معادل ضرب سکه در پول واقعی) است که عموماً همانند واحد معینی از یک ارز مشخص (مانند ریال) عمل کرده و ابزار پرداخت در محیط

تشخیص داده و مشخص کنند. این شناسایی شامل شناخت زمینه و سوابق کاری مشتری، ملیت و حساب‌های مرتبط مشتری است. در این راستا و به‌عنوان یک قاعده کلی، سختی پذیرش یک مشتری باید متناسب با تصویر مورد انتظار از ریسک بالقوه‌ای باشد که از ناحیه وی، متوجه مؤسسه مالی است. همچنین اکیداً توصیه شده است تا تنها شخص تصمیم‌گیر در مورد مشتریانی که از نظر خطر پولشویی پرریسک تشخیص داده شده‌اند، مدیران ارشد مؤسسه مالی یا بانک باشد. در این راستا، لازم است تا مؤسسات مالی - بدون بروز زیان اجتماعی - یک خط مشی و برنامه پذیرش مشتری را برای خود طراحی کنند. این به‌ویژه در مورد کشورهای مهم است که به طرف استفاده وسیع‌تری از ابزارهای مالی شامل چک‌ها، کارت‌های بدهی، کارت‌های اعتباری و سازوکارهای پرداخت الکترونیک حرکت می‌کنند و از اقتصاد مبتنی بر پول نقد دور می‌شوند. بر این اساس، برای گشایش حساب، ارائه مدارک هویت معتبر از طرف مشتری (شناسنامه، کارت ملی، گواهینامه رانندگی و سند هویت مالیاتی) الزامی است و هیچ مشتری نباید اجازه داشته باشد که با نام مستعار و مجعول، اقدام به گشایش یا نگهداری حساب کند. این ممنوعیت در مورد حساب‌های شماره‌ای ۱ نیز باید به‌کار گرفته شود و گشایش حساب باید با ارائه مدرک شناسایی و نگهداری سوابق مشتری و تأیید رسمی مدارک صورت گیرد. زمانی که یک نفر به نمایندگی از طرف یک شرکت یا فردی که ذی‌نفع حساب محسوب می‌شود، تقاضای گشایش حساب دارد، مؤسسات مالی باید مدارک تعیین هویت معتبر مربوط به ذی‌نفعان حساب را درخواست کرده و باید قانونی بودن فعالیت‌های آن‌ها را با درخواست اطلاعاتی، مانند نام و تشکل قانونی سازمان یا شرکت و نشانی آن، نام مدیران عامل شرکت یا سازمان، مالکان اصلی یا ذی‌نفعان حساب، قوانین و مقررات تنظیم‌شده در اساسنامه شرکت درخصوص انحلال و بستن شرکت، و کلا و عواملی که به‌نفع شرکت فعالیت می‌کنند و شماره حساب آن‌ها تطابق دهند. همچنین هر زمانی که شک و تردیدی نسبت به هویت مشتری وجود دارد، باید هویت آن مورد بررسی و تأیید قرار گیرد، ضمناً مشتریانی که به‌طور سنتی به‌عنوان مشتریان پرریسک شناخته می‌شوند، عبارت‌اند از: ۱- سازمان‌های مالی غیربانکی و

۲۰۱۸ دانست که تبدیل ارزهای مجازی به ارزهای واقعی را تحت مقررات مقابله با پولشویی قرار داد و بدین ترتیب قاعده «شناسایی مشتری» بر این گونه مبادلات حاکم خواهد بود.^۲

سازمان‌های تروریستی از ارز دیجیتال برای تجارت مواد مخدر، سلاح و سایر اقلام در بازار سیاه استفاده می‌کنند. در واقع دارک وب‌ها، پلتفرمی برای انتقال بیتکوین به گروه‌های تروریستی هستند. گزارش شده است که **بهرن نعیم**^۳، طراح حملات تروریستی جاکارتا در سال ۲۰۱۶، از بیتکوین برای پرداخت مجازی برای انتقال وجوه به عناصر مسلح و تأمین مالی فعالیت‌های تروریستی استفاده کرده است (Hasbi, 2018: 21 & Mahzam). گروه تروریستی داعش اغلب اروپایی‌ها را در سوریه ربوده و برای آزادی آن‌ها باج‌خواهی می‌کرد. با استفاده از بیتکوین به‌عنوان ابزار پرداخت باج، تروریست‌ها می‌توانند سرمایه جمع‌آوری کنند و انتقال وجوه را تسهیل کنند، سپس این بخش از بودجه برای تأمین مالی حملات تروریستی در اروپا استفاده می‌گردید (Teichmann, 2018: 514). علاوه بر این، حکایات بسیاری نیز در مورد استفاده تروریست‌ها از ارز دیجیتال در طرح‌های باج‌گیری آنلاین وجود دارد. به عنوان مثال، تجزیه و تحلیل تروریستی مستلزم استفاده از ۱۰۰۰ بیتکوین در ازای عدم افشای اطلاعات یک شرکت است. در ژانویه ۲۰۱۶، مجرمان از باج‌افزار برای کنترل رایانه‌های گروه لینکلن^۴ استفاده کردند و باج ۵۰۰ دلاری بیتکوین را طلب کردند، اما در نهایت شکست خوردند. در نوامبر ۲۰۱۵، سه بانک یونانی تهدیدهای باج‌خواهی دریافت کردند که خواستار پرداخت صدها هزار یورو به‌صورت بیتکوین بودند (Misra et al, 2020: 26).

علاوه بر ویژگی ناشناختگی در ارزهای مجازی، آنچه ریسک پولشویی را بسیار بالاتر می‌برد، استفاده از این ارزها با سایر فناوری‌های ناشناسایی همچون شبکه تاریک است. شبکه تاریک زیرمجموعه دیپ‌وب یا وب عمیق و مجموعه‌ای از

برخط محدود، مثلاً روش پرداخت جایگزین برای پرداخت‌های درون‌شبکه‌ای و بازی‌های تحت شبکه است. نمونه این نوع ارزها، وب‌مانی، رابط خدمات پرداخت متعلق به روسیه و پرفکت مانی، رابط خدمات پرداخت متعلق به کشور پاناما است؛^۱ ۲- ارزهای مجازی نامتمرکز: این دسته از ارزهای مجازی به مرکز صادرکننده یا مقام صلاحیتدار برای صدور مجوز ایجاد و تراکنش در درون شبکه نیازی ندارند. این نوع ارزها به رمزارزها مشهورند که شناخته‌ترین مصداق آن بیتکوین است.

۲-۲-۲- نقش رمزارزها در تأمین مالی تروریسم

شبکه اقدام علیه جرایم مالی ایالات متحده در سال ۲۰۱۳ نخستین گزارش خود را درخصوص ارزهای مجازی ارائه و اعلام کرد که مبادلات و فراهم‌آوردندگان ارزهای مجازی مشمول قانون اسرار بانکی هستند و باید خود را به‌عنوان تجارت خدمات مالی ثبت کنند. هدف از این اقدام، نظارت بر تراکنش‌های این ارزها و ممانعت از استفاده نامشروع از آن‌ها به‌ویژه در امر پولشویی بود. این گزارش‌ها در سال‌های بعد نیز منتشر شد. مقامات این نهاد در آخرین گزارش خود به سال ۲۰۱۸ اعلام کردند که به‌زودی طرحی جامع درخصوص ارزهای مجازی به کنگره ارائه خواهند کرد. همان‌طور که پیداست تاکنون مقررات جامعی درخصوص ایجاد، استفاده و مبادله ارزهای مجازی در ایالات متحده تصویب نشده و تنها برخی حوزه‌ها همچون مالیات، مقررات سرمایه‌گذاری فراساحلی و پیشگیری از به کارگیری ارزهای مجازی در معاملات غیرقانونی و آن هم در اغلب موارد توسط احکام دادگاه‌های فدرال تا حدودی مقررهبایی در این خصوص فراهم آورده‌اند.

در اتحادیه اروپا نیز در سطح منطقه‌ای هیچ مقررات جامعی درخصوص ارزهای مجازی وجود ندارد. در برخی دولت‌های عضو، مبادلات این ارزها قانونمند شده است. از این میان می‌توان به آلمان، فرانسه و ایتالیا اشاره کرد. تنها نقطه عطف در سطح اتحادیه اروپا را می‌توان مقرر پنجم اتحادیه اروپا در

2013/36/EU, 2018. retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0843&from=EN> (visited: 13/10/2018).

³- Bahrn Naim

⁴- Lincoln Group

¹- European Central Bank, "Virtual Currency Schemes – A Further Analysis", 2015, p. 10. retrieved from: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemes_n.pdf (visited: 16/11/2018).

²- Amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and

واسطه‌های قانونی است، هرچند باید اذعان کرد که ارزش‌های مجازی قابلیت انتقال در حجم وسیع و بسیار سریع را ندارند، ابزاری مؤثر برای انتقال ارزش از طریق فناوری نظیر به نظیر به‌صورت فرامرزی هستند. این قابلیت به‌ویژه برای باج‌گیران اینترنتی که در قبال اعاده اطلاعات کاربران مورد حمله، اخذی می‌کنند جذابیت خاصی دارد، زیرا می‌توانند از هر نقطه جهان مبالغ مورد نظر خود را بدون نیاز به ارائه اطلاعات حساب بانکی دریافت کنند (کدخدایی، ۱۳۹۹: ۲۹).

فنگ و دینگ (۲۰۱۹) درباره چرایی استفاده از ارز دیجیتال توسط سازمان‌های تروریستی از منظر ویژگی‌های ارز دیجیتال، یعنی ناشناس بودن، عدم تمرکز و جهانی شدن آن بحث کردند. **بریل و کین** (۲۰۱۴) نیز استدلال نموده‌اند که برگشت‌ناپذیری تراکنش‌های ارزهای دیجیتال و هزینه‌های پایین تراکنش، دلیل جذابیت ارزهای دیجیتال برای تأمین مالی تروریسم است. در مقابل، ارز دیجیتال به دلیل نوسانات زیاد قیمت ارزهای دیجیتال، فقدان مکانیسم‌های اعتماد، دشواری تبدیل به ارزهای اصلی و بلوغ فناوری ردیابی وجوه جهانی، برای تأمین مالی تروریسم جذاب نیست (Xiao, 2019: 4). ادی عوامل مؤثر بر استفاده از ارز دیجیتال توسط سازمان‌های تروریستی را براساس شاخص توسعه فناوری اطلاعات و ارتباطات، محدودیت‌های مبادله ارز، نوسانات قیمت ارزهای دیجیتال و احساسات ضدغربی توضیح داد (Eaddy, 2019: 11)، البته علیرغم جستجوها در میان منابع متعدد، تاکنون هیچ گزارشی مبنی بر استفاده تروریست‌ها از شبکه نظیر به نظیر برای انتقال ارزهای مجازی دریافت نشده است، اما این به‌معنای نبود این امر نیست. شاید بتوان یکی از علل این امر را فقدان امکان تبدیل ارزهای مجازی به ارزهای ملموس در مناطق مورد مخاصمه و درگیری تروریست‌ها دانست. همان‌طور که محققین مرکز امنیت امریکای نوین اعلام کرده‌اند: «اگر امکان انتقال و تبدیل ارزهای مجازی آسان‌تر شود... و اگر گروه‌های تروریستی در مکان‌هایی همچون زیر صحرای آفریقا، یمن و شاخ آفریقا به

هزاران وب‌سایت عرضه خدمات و محصولات غیرقانونی است که از خدماتی همچون پروتکل تور برای پنهان کردن نشانی‌های آی‌پی و رمزنگاری ارتباطات استفاده می‌کند. پرداخت‌ها در شبکه تاریک عموماً از طریق ارزهای مجازی صورت می‌گیرد.

شبکه تاریک، خدماتی را برای دسترسی به کالاهایی که معمولاً تروریست‌های استفاده می‌کنند، عرضه می‌دارند. واحد اطلاعات مالی بلژیک در گزارش سال ۲۰۱۶ خود اعلام کرد که ارزهای مجازی به‌صورت گسترده‌ای برای پرداخت تجارت غیرقانونی پنهان در وب تاریک به کار می‌رود که از آن جمله می‌توان به خرید اسناد جعلی هویت و بلیط خطوط هوایی اشاره کرد.^۱

گزارش اخیر یکی از مراکز نظارتی نشان می‌دهد که امروزه افراط‌گرایان غیرسازمان‌یافته در غرب از طریق شبکه تاریک به مراتب سهل‌تر از گذشته به سلاح منفجره و تجهیزات مشابه دیگر دسترسی دارند. درواقع شبکه تاریک موانع تاریخی، جغرافیایی را که پیشتر محدودیت‌های جدی بر سر راه خرید اسلحه و مواد منفجره ایجاد کرده بود، به اندازه چند حرکت موس و اشاره بر صفحه مانیتور کاهش داده است، اما از سوی دیگر نباید در این امر مبالغه کرد، زیرا هرچند خرید این ادوات و تجهیزات تسهیل شده، همچنان مانع بزرگی به‌نام تحویل فیزیکی این مواد وجود دارد که همچنان وسعت تجارت واقعی آن‌ها را محدود نگه داشته است. تمام استفاده مجرمین/ تروریست‌ها از شبکه تاریک فقط خرید کالاها و پولشویی نیست و به‌ویژه تروریست‌ها از این فضای پنهانی برای تبلیغ عقاید خویش و جذب نیرو نیز استفاده می‌کنند، چنان‌که تحقیق اخیر در یکی از دانشگاه‌های انگلستان از گرایش بسیار افراد دارای سوءسابقه جنایی در اروپا به اقدامات تروریستی با انگیزه مذهبی جهاد حکایت دارد.^۲

دیگر ویژگی ارزهای مجازی که برای مجرمین و تروریست‌ها جذابیت دارد، امکان انتقال فرامرزی آن‌ها بدون توسل به

²- Neumann, Richard and Basra, Rajan, "Crime as Jihad: Developments in the Crime-Terror Nexus in Europe, CTC Sentinel", October 2017, vol. 10, issue 9, Combatting Terrorism Center, Retrieved from: <https://ctc.usma.edu/crime-as-jihad-developments-in-the-crime-terror-nexus-in-europe/>.

¹- CTIF-CFI, 23rd Annual Report, Belgian Financial Intelligence Processing Unit (CTIF-CFI), 2016, p.41. Retrieved from: http://www.ctif-cfi.be/website/images/EN/annual_report/ar2016en.pdf. (visited:08/10/2018)

هستند و نادیده گرفتن آن صرفاً موجب ایجاد فضای آشفتگی مالی و درنهایت، فعالیت بی‌دغدغه مجرمین در آن خواهد بود. ارزشهای مجازی بر بستر غیرمتمرکز ارزرها در عمل، هرچند در قیاس با ارزشهای واقعی به صورت محدود فناوری مختل‌کننده نظام مالی سنتی را عرضه داشته‌اند که بسیاری از قواعد ضدپولشویی و تأمین مالی تروریسم را به چالش کشیده و ناتوانی آن‌ها را در عرصه دنیای مجازی برجسته ساخته‌اند. ارزشهای مجازی روند عادی ارزشهای مادی دارای پشتوانه دولتی را برهم زده‌اند و حقوق را در جایی نحیف گذاشته‌اند که نه هر سال، بلکه هر ماه و شاید هر روز روشی نوین و ابزاری جدید را به منظور ناشناختگی بیشتر به کار می‌گیرد. شبکه ارزشهای مجازی با برخورداری از ویژگی‌هایی چون ناشناختگی و غیرمتمرکز بودن، این امکان را برای مجرمین و تروریست‌ها فراهم می‌آورد که به پولشویی و تأمین مالی خود بپردازند. دو ویژگی مذکور به همراه دو ویژگی دیگر، یعنی عدم نظارت از سوی مرجع صلاحیتداری چون بانک‌های مرکزی چنان که در ارزشهای سنتی وجود دارد و امکان انتقال آسان این ارزها به صورت فرامرزی بر بستر سامانه نظیر به نظیر، در کنار فقدان تشدد و گاه حتی تضاد قوانین کشورهای مختلف، دست مجرمین را بیشتر باز گذاشته است، هرچند تلاش برای ایجاد رویه‌های واحد از سوی نهادهای بین‌المللی چون کارگروه ویژه اقدام مالی می‌تواند تا حدودی این خلأ را پر کند. ارزشهای مجازی در عملکرد خود مشکلاتی نیز دارند، از جمله این که ارزش این ارزها بسیار متغیر بوده و این امر ریسک اقدام را برای مجرمین بالا می‌برد، ضمن این که هزینه انتقال، هرچند در قیاس با ارزشهای واقعی بسیار اندک است، بر مورد قبلی اضافه شده و هزینه پولشویی را بالا می‌برد. همان‌طور که اشاره شد، بزرگ‌ترین مشکل ارزشهای مجازی برای مجرمین به هنگام تبدیل این ارزها به یکدیگر و تبدیل آن‌ها به ارزشهای واقعی است. کارگروه ویژه اقدام مالی در سال‌های اخیر و به‌طور خاص از سال ۲۰۱۴ بر موضوع استفاده از فناوری‌های نوین مالی و ارزشهای مجازی در خصوص تأمین مالی تروریسم و پولشویی

زیرساخت‌های فنی لازم برای حمایت از فعالیت ارزشهای مجازی دست یابند، با تهدید بالفعل مواجه خواهیم بود.»

ارزشهای مجازی قابلیت جابه‌جایی سریع و راحت را دارند و مشکل محدودیت جابه‌جایی حمل پول نقد را ندارند. شخص می‌تواند ارزشهای مجازی خود را به راحتی با به همراه داشتن برگه یا کیف سخت‌افزاری یا حتی ساده‌تر، با همراه داشتن اپلیکیشن کیف نرم‌افزاری در گوشی، تبلت یا سایر وسایل قابل حمل از مرز عبور دهد. کارت‌های اعتباری ارزشهای مجازی می‌توانند همانند ابزار مشابه ایفای نقش کنند، زیرا می‌توان آن‌ها را به صورت برخط با مقدار دلخواه ارزشهای مجازی شارژ و از مکانی به مکان دیگر انتقال داد. در آوریل ۲۰۱۸ مقامات اسپانیایی عملیاتی را علیه یک شبکه جرایم سایبری صورت دادند که از کارت‌های اعتباری بیتکوین برای پولشویی درآمدهای خود استفاده می‌کرد.^۱

این استدلال وجود دارد که شیوه‌های مبارزه با پولشویی و مقابله با تأمین مالی تروریسم^۲ می‌تواند به‌طور مؤثری از به کارگیری ارزشهای دیجیتال در تأمین مالی تروریسم جلوگیری کند. با این حال افزایش نوآوری در فناوری ارزشهای دیجیتال، نظارت بر آن بسیار دشوار است. علاوه بر این، بسیاری از کشورهایی که امکانات مالی ضعیفی دارند، یک سیستم نظارتی برای ارزشهای دیجیتال ایجاد نکرده‌اند (Che & Hou, 2020: 568). به‌طور خلاصه باید گفت که تحقیقات فعلی در مورد ارزشهای دیجیتال در تأمین مالی تروریسم در مراحل ابتدایی خود است و بدون در نظر گرفتن موضوع ارز دیجیتال در تأمین مالی تروریسم، بر تحلیل ابزارهای تأمین مالی، انگیزه و اقدامات تروریستی تمرکز دارد.

نتیجه‌گیری

ارزشهای مجازی همانند سایر پدیده‌های نوظهور به‌رغم جنبه‌های بسیار مثبت و کارآمد به‌ویژه برای کشورهایی چون ایران، نیازمند تبیین عمومی ماهیت این ارزها، فرهنگ‌سازی صحیح و درنهایت، تعیین چهارچوب‌های قانونی و نظارت دقیق

behind-eur-1-billion-cyber-bank-robbery-arrested-in-spain. (visited:03/10/2018).

²- AML/ATF

¹- Europol, "Mastermind Behind EUR 1 Billion Cyber Bank Robbery Arrested in Spain", Europol Press Release, 26 March, 2018, Retrieved from: <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/mastermind->

- تاجیک، محمدرضا؛ کلاتر، امیر و مومینوند، اسدالله (۱۳۹۶). «پولشویی و راه‌های مقابله با آن». فصلنامه پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری، ۲۰(۱): ۸۳-۹۸.

- تذهیبی، فریده (۱۳۹۱). پولشویی و روش‌های مبارزه با آن. تهران: انتشارات جنگل.

- رئیس‌پور، مجتبی و مغفوری فرسنگی، بتول (۱۳۹۶). تأثیر تصویب قانون مبارزه با تأمین مالی تروریسم بر تلاقی اصل حفظ داده‌ها و اصل شفافیت در حقوق بانکی ایران. تهران: انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی.

- سلیمانی، رضا (۱۳۸۶). «آشفستگی معنایی تروریسم در گفتمان علمی و سیاسی». فصلنامه راهبرد، ۱۵(۴۳): ۱۸۱-۱۹۹.

- سنبلی، نبی (۱۳۸۰). «بررسی عملکرد سازمان ملل متحد در مقابله با تروریسم». فصلنامه سیاست خارجی، ۱۱(۴).

- شامبیانی، هوشنگ؛ علیزاده، غزاله و سلیمی، صادق (۱۳۹۹). «روش‌های مبارزه با تأمین مالی تروریسم و پولشویی از طریق شبکه بانکی». فصلنامه علمی پژوهش‌های اطلاعاتی و جنایی، ۱۵(۵۸): ۱۵۸-۱۷۸.

- شمس ناتری، محمدابراهیم و اسلامی، داوود (۱۳۹۴). «ماهیت کیفری تأمین مالی تروریسم». مطالعات حقوق کیفری و جرم‌شناسی، ۲(۵): ۲۵۷-۲۸۶.

- عباسی، اصغر (۱۳۹۳). حقوق کیفری اقتصادی؛ مبارزه با پولشویی در اسناد بین‌المللی و نظام حقوقی ایران. تهران: نشر میزان.

- عبداللهی، محسن (۱۳۸۸). تروریسم حقوق بشر و حقوق بشردوستانه. تهران: مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.

- علیزاده، ژیلا (۱۳۸۲). «مقابله با پولشویی و نقش آن در سالم سازی اقتصاد». مجله بانک و اقتصاد، ۸(۳۸): ۲۴-۳۰.

- محمدی، احمد (۱۳۹۰). رویکردی حقوقی به تروریسم. تهران: نشر فرهنگ‌شناسی.

متمرکز شده و در طی این مدت نزدیک به هفت گزارش، دستورالعمل و راهنما در این خصوص صادر کرده است و هر بار ضمن شناسایی شیوه‌های نوین در به‌کارگیری مجرمانه این ابزارهای مجازی، توصیه‌هایی درخصوص چگونگی مقابله با آن ارائه می‌کند. به‌نظر می‌رسد باتوجه به آن‌چه گفته شد، راه حل مبارزه با پولشویی و تأمین مالی تروریسم، حمایت از سامانه مالی داخلی کشورها، وضع قوانین دقیق و سخت‌گیرانه داخلی، تمرکز بر گلوگاه تبدیل ارزهای مجازی به یکدیگر و تبدیل ارزهای مجازی به ارزهای واقعی به‌ویژه در مورد تأمین مالی تروریسم و درنهایت، اتخاذ رویه‌های یکسان در سطح بین‌المللی و همکاری‌های پلیسی و معاضدت‌های قضایی است، زیرا قضایای متعدد نشان از آن دارد که مجرمین از خلأهای قضایی و قانونی بین‌المللی نهایت استفاده را برای ارتکاب اعمال غیرقانونی خود می‌برند. درنهایت تحقیقات فعلی در مورد ارزهای دیجیتال در تأمین مالی تروریسم در مراحل ابتدایی خود است و بدون در نظر گرفتن موضوع ارز دیجیتال در تأمین مالی تروریسم، بر تحلیل ابزارهای تأمین مالی، انگیزه و اقدامات تروریستی تمرکز دارد.

ملاحظات اخلاقی: موارد مربوط به اخلاق در پژوهش و نیز امانت‌داری در استناد به متون و ارجاعات مقاله تماماً رعایت گردید.

تعارض منافع: تدوین این مقاله، فاقد هرگونه تعارض منافی بوده است.

سهام نویسندگان: برابر.

تشکر و قدردانی: از تمام کسانی که ما را در تهیه این مقاله یاری رسانده‌اند، سپاسگزاریم.

تأمین اعتبار پژوهش: این پژوهش بدون تأمین اعتبار مالی سامان یافته است.

منابع و مأخذ
الف. منابع فارسی

- Neumann, R & Basra, R (2017). "The Islamic State Crime-Terror Nexus in the United States: Developments and Wider Relevance". *Ctsentinel*, 10(9): 1-15.
- Teichmann, F (2018). 'Financing Terrorism through Cryptocurrencies-A Danger for Europe?'. *Journal of Money Laundering Control*, 21(4): 513-519.
- Wang, Sh & Zhu, X (2021). "Evaluation of Potential Cryptocurrency Development Ability in Terrorist Financing, Policing". *A Journal of Policy and Practice*, 15 (4): 2329-2340.
- Xiao, Q (2019). *Why Are There Different Regulatory Attitudes towards Cryptocurrency?*. Unpublished master's thesis, Southwest University of Finance and Economics.
- ب. منابع انگلیسی
- Adams, J (1986). *The Financing of Terror*. London: New English Library.
- Amending Directive (EU). (2018). 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EC and 2013/36/EU, 2018. retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018L0843&from=EN> (visited:13/10/2018).
- Che L & Hou, N (2020). 'Terrorist Financing Risk of Virtual Currency and Its Regulatory Response.' *Research on Information Security* 6.
- CTIF-CFI. (2016). 23rd Annual Report, Belgian Financial Intelligence Processing Unit (CTIF-CFI). 41. Retrieved from: http://www.ctif-cfi.be/website/images/EN/annual_report/ar2016en.pdf. (Visited: 08/10/2018).
- Eaddy, A (2019). *Innovation in Terrorist Financing: Interrogating Varying Levels of Cryptocurrency Adoption in al-Qaeda, Hezbollah, and the Islamic State*. Unpublished undergraduate thesis, Haverford College.
- European Central Bank. (2015). *Virtual Currency Schemes – A Further Analysis*. retrieved from: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtual_currencyschemesen.pdf (visited: 16/11/2018).
- Europol. (2018). *Mastermind Behind EUR 1 Billion Cyber Bank Robbery Arrested in Spain*. Europol Press Release, Retrieved from: <https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/mastermind-behind-eur-1-billion-cyber-bank-robbery-arrested-in-spain>.
- Hasbi A. H & Mahzam R (2018). *Cryptocurrencies: Potential for Terror Financing (RSIS Commentaries, No.075)*. Singapore: Nanyang Technological University.
- Misra, S; Kashyap, V & Poonacha K. B (2020). "CryptoCurrency: A Black and White Analysis". *International Journal of Information Systems and Social Change*, 11(2): 24-40.
- Morris, E (1987). *Terrorisme: Threat and Response*. EN: Macmillan Press.